

Nr 218.

Av herr **Thore**, om höjning av anslaget till säkerhetsanstalter för sjöfarten m. m.

I en motion nr 49 till 1917 års riksdag angående rikets lots- och fyrväsende m. m. hemställde jag om en utredning i hithörande förhållanden, omfattande huvudsakligen följande punkter: lotsplikten och i samband därmed storleken av lotsningsprovisionen och hemvägsersättningen, kostnaderna för lotspersonalens tjänstebåtar, anslaget till säkerhetsanstalter för sjöfarten samt lotsstyrelsens organisation i syfte att få handelsjöfartens intressen bättre tillgodosedda. Det torde icke vara behöfligt att här ånyo åberopa de skäl, som föranledde mig till att hemställa om utredning i ovananförda spörsmål. Motiven äro ganska fullständigt framlagda i motionen och en synnerligen utförlig och värdefull detaljgranskning av dessa motiv företogs av andra kammarens tredje tillfälliga utskott i dess utlåtande nr 15, där förövrigt även en historik över vissa av frågorna förekommer.

Utskottets utlåtande torde kunna sammanfattas i följande:

Med avseende å lotsplikten ansåg utskottet, dels på grund av de skäl som anfördes i motionen, vilka skäl förövrigt erhöillo ett kraftigt stöd i de från diverse sjöfartssammanslutningar infortrade yttrandena, att lotsstadgan borde förtydligas och moderniseras, att utvidgningar borde göras i lotsfriheten speciellt rörande mindre fartyg samt att reella oegentligheter ifråga om skyldigheten att taga lots samt erlægga hemvägsersättning borde avlägsnas.

Ifråga om statsverkets skyldighet att bidra till kostnaden för anskaffande och underhåll av de båtar, som erfordras för lotsningstjänstens utövande, ställde sig utskottet helt på motionärens sida. Utskottet förmenar, att sedan statsverket i den utsträckning, som blev fallet genom 1914 års lönereglering för lots- och fyrapersonalen, övertagit ansvaret för

tillgodoseende av lotsverkets behov, det principiellt även bör åligga staten att tillhandahålla de för lotsningens behöriga utövande erforderliga redskap.

I fråga om den i motionen gjorda hemställan om nya och förbättrade säkerhetsanstalter framhåller utskottet, »att det delar motionärens uppfattning om vikten av att anstalter för sjösäkerhetens bevarande och ökande väl tillgodoses. De nuvarande exceptionella ekonomiska förhållandena kunna och böra givetvis beaktas även vid nyanskaffningar för lotsverkets räkning. Men då befintligheten av nödiga säkerhetsanstalter för sjöfartens räkning är ett erkänt allmänt intresse, torde, sedan staten åtagit sig den ekonomiska risken och ansvaret för lotsverket, på staten ankomma att tillse, att nödiga säkerhetsanstalter vidtoges utan den starka begränsning, som tilläventyrs kan förorsakas av lotsverkets tillfälliga ekonomiska ställning eller av en gång under andra ekonomiska förutsättningar fastställda byggnadsplaner.»

Vad slutligen angår den av motionären gjorda hemställan om åstadkommande av en direkt representation för sjöfartsintressena inom lotsstyrelsen, ansåg utskottet, att en sådan representation uti ett verk med lotsstyrelsens organisation hade en uppgift att fylla och att alltså även denna fråga vid en eventuell utredning rörande lotsverket borde tagas under omprövning.

Utskottet slutar med att hemställa om en utredning angående rikets lots- och fyrväsende med beaktande av de utav utskottet framhållna synpunkterna.

Utskottets hemställan antogs av andra kammaren utan debatt. Frågan, som därefter blev föremål för första kammarens första tillfälliga utskotts behandling, fick även här, med några mindre jämkningar, en utgång överensstämmande med andra kammarens tredje tillfälliga utskotts uttalande. Vid behandling av ärendet i första kammaren blev emellertid, efter en kort diskussion, där gent emot ett bifall till det av andra kammaren antagna skrivelseförslaget huvudsakligen anfördes, dels att riksdagen så nyss som år 1914 fastställt en lönereglering för lotsverket, och att ett beslut i överensstämmelse med det andra kammaren fattat skulle ha till påföljd ett upprivande av de nyss genomförda avlöningsförhållandena för lotsverket, dels att man på grund av de onormala förhållanden, som under pågående krig kommit att råda inom sjöfarten, vid övervägande av föreliggande spørsmål ej hade någon fast grund att bygga på, utskottets hemställan avslagen, vadan alltså någon skrivelse från riksdagen i motionens syfte ej kom till stånd.

Vid samma riksdag inlämnades av undertecknad en motion, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att därest uppbörden av fyr- och båkmedel jämte lotspengar för åren 1915 och 1916 visa överskott utöver sammanlagda beloppet av de utgifter, som under nämnda år av ifrågasvarande medel böra bestridas, av överskottsmedlen uppläggas en fond till säkerhetsanstalter för sjöfarten för lots- och fyrväsendets framtida behov.

Under hänvisning till vad riksdagen beslutat angående fyr- och båkmedlen jämte lotspengar vid 1914 års lönereglering för lotsverket, nämligen att, därest dessa medel skulle inflyta till högre belopp än som beräknats, sålunda uppkomna överskott skulle till största delen tillfalla statsverket, uttalade statsutskottet, att det icke ansett lämpligt, att ifrågasvarande överskottsmedel nu togos i anspråk på det av motionären föreslagna sättet. Motionen ledde ej heller till någon riksdagens åtgärd.

Under sommaren 1917 tillsattes av Kungl. Maj:t en kommitté — lotsstadgekommittén — med uppdrag att verkställa omarbetning av lotsstadgan och andra författningar rörande lotsverket. Enligt den redogörelse, som lämnats angående riktlinjerna för denna kommittés arbete, lär det icke härifrån kunna förväntas några förslag, som i väsentligare grad förmå tillgodose de i ovan omförmälda motioner framlagda önskemålen; därtill är kommitténs uppdrag allt för snävt begränsat. Det uppgives i den till årets riksdag avlämnade »berättelsen om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit», att de kommitterade till sjöförvarsdepartementet lämnat utredning jämte författningsförslag i ett lotsplikten rörande ärende av hemlig natur, men att för övrigt de sakkunnigas arbeten icke blivit slutförda.

Ävenledes må omförmälas, att på lotsstyrelsens initiativ en höjning av lotsarnes hemvägsersättning blivit vidtagen, i syfte att härigenom lotsarnes ökade omkostnader för inställelse och hemresa vid lotsning i någon mån skulle bli tillgodosedda. Ehuru denna höjning, som förhållandena nu ligga, i och för sig måste anses vara av behovet påkallad, måste man dock säga, att ifrågasvarande uttaxering av ytterligare avgifter från sjöfarten ingalunda överensstämmer med den åskådning, som uttalats i förut omförmälda utlåtande från andra kammarens tredje tillfälliga utskott. Ty då denna hemvägsersättning beräknas efter väglängden, men icke efter fartygets ton-tal, måste tydligen de mindre fartygen drabbas hårdare än de större. Höjningen möttes också med livlig protest från den mindre sjöfartens sida.

Rådande förhållanden under kriget ha medfört en högst väsentlig höjning av uppburna avgifter för lotsning kring rikets kuster. Stats-

verket tillgodogör sig i enlighet med den lönerreglering för lotsverket, som företogs av 1914 års B-riksdag, cirka 60 procent av denna inkomstökning, under det att 40 procent tillfaller lotspersonalen. De ökade lotsintäkterna kunna väsentligen anses hava tillkommit genom sådana lotsningar — långlotsningar kustledes eller inomskärs — som skapats genom under krigsskedet rådande trafikförhållanden, vadan så snart en återgång till normala förhållanden sker, en betydande minskning i lotsavgifternas totalbelopp kan motses. Under år 1913 uppgingo, enligt tillgänglig statistik, influtna lotspengar till 1,485,000 kr., år 1914 till 1,406,000 kr., 1915 2,642,000 kr., 1916 4,800,000 kr., 1917 5,559,000 och 1918 t. o. m. november månad cirka 3,400,000 kr.

Någon för mig bekant utredning, angående huru stora belopp, utöver vad som åtgått för bestridande av lotsverkets hela skötsel, staten i form av fyr- och båkmedel samt behållna lotsmedel under ovannämnda år mottagit, föreligger icke, men torde slutsumman tills datum vara betydande: flera miljoner.

* * *

Då jag nu ånyo upptager frågan om lotsverkets ekonomiska och administrativa förhållanden, så har jag härtill samma anledning som framfördes i motiveringen till motionerna år 1917, varjämte nya vägande omständigheter tillkommit, vilka, tillika med de som förut blivit anförda, enligt mitt förmenande, berättiga till spörsmålens bringande inför riksdagen.

Först må då framdragas den omständigheten, av mig allaredan påtalad vid årets remissdebatt, att det årliga anslaget till säkerhetsanstalter för sjöfarten i 1919 års statsverksproposition blivit nedsatt från det sedvanliga beloppet av 460,000 kr. till 164,200 kr. Det torde icke närmare behöva motiveras för den som vill sätta sig in i saken, att det sålunda föreslagna beloppet icke fyller även mycket anspråkslösa krav på tillgodoseende av ökad säkerhet och regelmässighet i sjötrafiken kring våra kuster. Med ett anslag av denna storlek är det icke möjligt att ens tillnärmelsevis fullfölja det program för nya och förbättrade säkerhetsanstalter, som av lotsstyrelsen uppgjordes år 1912. I min motion nr 49 till 1917 års riksdag framhöll jag, att genom den allaredan då inträffade prishöjningen av de materialier, som erfordras för nämnda säkerhetsanstalter, en del redan beslutade anstalter för ökad sjösäkerhet ej kunnat anskaffas. Det nämndes bland andra sådana anstalter ett nytt

fyrskipp för norra Kvarken, till vilket medel beviljats av 1914 och 1915 års riksdagar.

Av 1918 års statsverksproposition (5:e huvudtiteln sid. 328) framgår, att av de då beviljade 460,000 kr. till säkerhetsanstalter för sjöfarten ej mindre än 236,500 kr. avsågo att täcka i redan givna anslag befintliga brister. Varjämte lotsstyrelsen anför, att på grund av dyrtiden och med hänsyn till nödvändigheten av att för närvarande inskränka statsverkets utgifter, lotsstyrelsen ej funnit lämpligt att göra framställning om täckande av anmälda brister genom särskilt anslag, men att den i sammanhang därmed ville erinra därom, att det inom en nära framtid syntes bli nödvändigt att höja det sedvanliga extra anslaget av 460,000 kr., då eljest på grund av penningvärdets fall den av lotsstyrelsen år 1912 framlagda 10-årsplanen komme att förryckas, varjämte andra genom den kommersiella och industriella utvecklingen skapade behov av nya eller förbättrade förbindelseleder till sjöss eljest icke kunde tillgodoses. Ytterligare må påpekas, att de 100,000 kr., som i årets statsverksproposition av lotsstyrelsen föreslagits skolas reserveras till nya maskinerier m. m. å fyrskippen Grundkallen och Svenska Björn, men vilka icke av departementschefen upptagits i budgeten, avse förbättringar i säkerhetsanstalter, allaredan beslutade av 1917 års riksdag. Även dessa, för upphållande av sjötrafiken vintertid på norrländska och andra uppsvenska hamnar, högst nödvändiga förbättringar av säkerhetsanstalterna till sjöss ha sålunda blivit satta på framtiden.

Den ovan påpekade underlåtenheten, att sörja för att säkerhetsanstalterna till sjöss behörigen tillgodoses, kan varken ur sjöfartssäkerhets- eller nationalekonomisk ståndpunkt försvaras. Och saken ställes i en än ogynnsammare belysning, då man, som förut blivit framhållet, finner, att betydande sjöfartsmedel i form av behållna lotsavgifter under tiden inlevereras till statsverket.

I min motion år 1917 påpekade jag rådande otillfredsställande förhållande ifråga om lotspersonalens tjänstebåtar, deras anskaffning, underhåll och drift. Den nuvarande ordningen att lotspersonalen, åtminstone till huvudsaklig del, skall hålla båtmaterial, måste betecknas som en allt för stor ekonomisk uppoffring för lotsarna själva, samtidigt som sjöfartens intresse, nämligen att sådant båtmaterial finnes för handen, som tarvas för behörig lotstjänst, ej blir tillgodosett. I samband härmed må framhållas den otillräckliga ersättning, som flerstädes utgår till lotspersonalen för deras befattning med utsättning av farledsprickar. I en mig tillhandakommen uppgift från en viss lotsplats har under 1919.

lotspersonalen därstädes enbart i materielkostnad för anskaffning av prickar utbetalt 425 kr., vartill komma arbetslöner uppgående till 340 kr., under det att ersättningen från statsverket för ifrågavarande prickhållning uppgives vara 84 kr.

Man synes mer och mer vara benägen att komma till den uppfattningen, att befintliga förhållanden inom lotsverket självt, dess organisation och administrativa verksamhet, icke äro utan skuld till att missnöje råder, såväl utom som inom verket, med dess skötsel av sina arbetsuppgifter. Det borde tagas i övervägande, huruvida icke genom en omorganisation av lotsstyrelsen bättring häri kunde erhållas, samtidigt som genom en decentralisering av en del ärenden, av den natur, att de utan olägenhet för skötseln och kontrollen av det hela kunde överlämnas till respektive lotskaptensexpeditioner, man måhända kunde uppnå en minskning i nu rådande mångskriveri. Frågan om att åstadkomma en förenkling i lotsverkets administrativa arbetsformer inställer sig för övrigt osökt av den anledningen, att av riksdagen äskas ett med 4,245 kr. förhöjt anslag som vikariatsersättning m. m. för lotsstyrelsens kanslibyrå. Det uppgives i statsverkspropositionen, att antalet till styrelsen under 1918 inkomna ärenden utgör 10,500, vilket betecknar en ökning av nära 100 procent sedan år 1908. En så stor ökning förefaller icke att stå i rätt avvägd proportion till lots- och fyrväsendets allmänna utveckling.

Till fromma för samarbetet mellan sjöfarten och lots- och fyrväsendet framföres i denna motion jämväl förslaget i min motion från år 1917 om handelssjöfartens direkta representation inom lotsstyrelsen.

Frågan om lots- och fyrväsendets hemortsrätt ur förvaltningssynpunkt kan givetvis icke förbigås, då inrättandet av ett handels- och sjöfartsdepartement av riksdagen upptages till behandling. Departementalkommitterade från 1913 äro som bekant av den åsikten, att ärenden angående lotsverket måste anses närmare höra till ett departement för handel, industri och sjöfart än till ett försvarsdepartement. Denna uppfattning delas enhälligt av sjöfartsnäringens män. Den beröring lotsverket har med örlogsmarinen torde huvudsakligen inskränka sig till dess befattning med kustsignalväsendet. Att för denna detaljs skull hålla lotsverket kvar under ett militärt departement lärer väl knappast ifrågakomma. Överflyttningen av lotsverket till ett civilt departement torde komma att medföra, att dess nuvarande i viss mån militära struktur bortfaller, vilket för övrigt bäst överensstämmer med de från lotsverkets personal uttalade önskemålen.

Lotsverkets ekonomiska frågor, och dessa äro ju de viktigare, sammanhänga på det närmaste med de inkomster i form av fyr- och båkavgifter och lotspengar, som verket uppbär från handelssjöfarten, huvudsakligen den på utrikes ort. Fyr- och båkavgifterna kunna anses vara stabiliserade; lotspengarna äro däremot av mera rörlig natur och fluktuera beroende av lotstaxorna, lotsarnes provision på lotsningen och bestämmelsen om lotsplikt. Sätillvida äro de nu nämnda avgifterna av samma karaktär, att de icke äro att anse som allmänna statliga skattemedel, utan måste betraktas som avgifter (taxor), vilka utgå som ersättning för en av sjöfarten åtnjuten förmån, nämligen den förmånen att trafikvägarna till sjöss äro belysta, utprickade m. m. och att sjöfarten kan påräkna att erhålla pålitliga vägvisare vid ut- eller inloppet till hamnar. I nämnda hänseende, nämligen i fråga om lotspengarnas samt fyr- och båkavgifternas natur, medförde beslutet vid 1914 års B-riksdag, varigenom staten kom att svara för lotsverkets budget, ingen ändring. Under sådana förhållanden är det svårt att se det riktiga och lämpliga däri, att eventuellt överskott i nämnda medel kommer den allmänna statskassan till godo. Något sådant förfaringsätt läser icke kunna åberopas från andra sjöfartsländer, men väl finner man där på sina ställen, att fyr- och båkavgifter ej uttaxeras och att lotsavgifterna icke ha någon slags statlig art, utan äro av lokal natur. Det förekommer även (i Norge), att eventuella överskottsmedel användas till andra sjöfartsändamål än de från början avsetts (sjöfolkspensionering).

Däriegenom att den inrikes varustransporten till sjöss icke erlägger fyr- och båkavgifter och endast i ringa utsträckning använder sig av lots, samt örlogsmarinen ävenledes utan nämnvärd ersättning har gagn av lots- och fyrväsendet, är det fullt i sin ordning, att statsverket av sina allmänna medel bekostar en viss procent av lots- och fyrväsendets utgiftsstat. Förslagsvis borde statsverkets del i omkostnaderna sättas till 20 %. Inom ramen för en sålunda ordnad budget torde sjöfartens önskemål i fråga om lotsning, lotsumgälder och säkerhetsanstalter samt jämväl lots- och fyrpersonalens berättigade krav angående avlönings- och tjänsteförhållanden behörigen kunna tillgodoses. Även om de nu uttalade synpunkterna för tillfället måhända ej kunna realiseras, så har jag dock velat bära dem fram i den övertygelsen, att de förr eller senare måste beaktas för erhållande av en rationell lösning av lotsverkets ekonomiska problem.

De ovan påpekade förhållandena inom lots- och fyrväsendet synas mig vara av den betydelse, att de böra upptagas till närmare granskning. På grund därav hemställer jag vördsamt,

dels att riksdagen beslutar att öka anslaget till säkerhetsanstalter för sjöfarten med 200,000 kronor, vilka medel i främsta rummet böra reserveras för anskaffning av nya maskinerier m. m. å fyrskeppen Grundkallen och Svenska Björn,

dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning angående rikets lots- och fyrväsende med beaktande av de här ovan samt i min motion nr 49 till 1917 års riksdag framhållna synpunkter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning må föranleda.

Stockholm den 20 januari 1919.

Alex. Thore.